

**Ричард Уилкинсън
Кейт Пикет**

ПАТОЛОГИЯ НА НЕРАВЕНСТВОТО

**Защо равенството
прави обществата по-силни**

София, 2014

Преводът е направен по изданието:
RICHARD WILKINSON, KATE PICKETT
THE SPIRIT LEVEL
WHY GREATER EQUALITY MAKES
SOCIETIES STRONGER
PENGUIN BOOKS

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

Copyright © 2009, 2010 by Richard Wilkinson, Kate Pickett

© Драгомир Тачев, превод, 2014
© Издателство „Изток-Запад“, 2014

ISBN 978-619-152-384-9

Ричард
Уилкинсън
—
Кейт Пикет

Патология ^{на}
НЕРАВЕНСТВОТО

Защо равенството
прави обществата по-силни

Превод от английски
Драгомир Тачев

Редактор
Мария Трифонова

*На родителите ни
Дон и Марион Чапман
Джордж и Мери Гилмард*

Съдържание

Въведение.....	9
Благодарности.....	13
Бележки относно графиките	15

Част I.

Материален успех, социален провал / 19

1. Краят на една епоха.....	21
Къде водят уликите.....	24
Екологичните граници на растежа.....	30
Разлики в дохода в рамките на обществата и между тях.....	30
2. Бедност или неравенство.....	35
Колко голямо неравенство.....	35
Има ли значение степента на неравенство.....	37
Социални градиенти	44
Различни проблеми – общи причини.....	45
Какво показва неравенството в доходите.....	46
Качество на живота за всички и национални нива на продуктивност	49
Развиващи се страни.....	50
3. Как неравенството влиза под кожата ни	53
Възходът на безпокойството	54
Самочувствие и социална несигурност	57
Заплахи за социалната същност	59
Гордост, срам и статус	62
От общност към масово общество.....	64
Неравенството увеличава оценъчната тревожност.....	65
Самоизтъкването измества самокритиката и скромността	67
Свобода, равенство и братство.....	68

Част II.

Цената на неравенството / 69

4. Обществен живот и социални отношения.....	71
Равенство в социалните позиции.....	73
Какво общо има доверието с равенството.....	73
Разлика в доходите и доверие	75
Кокоската или яйцето.....	77
Доверието е важно.....	79
Нашественици и единаци	80
Статус на жените.....	82
Доверие отвъд границите	85
Какво научихме.....	85
5. Психично здраве и употреба на медикаменти	87
Психични болести във Великобритания и САЩ.....	87
Психично здраве и благоденствие	89
Ябълки и портокали	90
Неравенство на доходите и психични заболявания	91
Придържане към йерархията	95
Неравенство и наркотици	96
Маймунска работа	97
6. Физическо здраве и продължителност на живота	99
Материални и психични определители на здравето	99
Животът е къс, когато е жесток.....	104
Здраве и богатство.....	106
Голямата идея.....	108
Под кожата	113
7. Затлъстяване: по-големи разлики	
в дохода – по-широки ханшове.....	117
Пораждащата затлъстяване среда.....	118
Неравенство на доходите и затлъстяване.....	120
Ядене за утеха.....	123
Ядене или гладуване заради статус.....	125
Тлъстините са женски въпрос.....	127
Никога не би могъл да си твърде богат или твърде слаб.....	129
Пестеливият фенотип.....	130
Диетата на равенството.....	130
8. Постигания чрез обучението	133
Предимството на произхода.....	133

Нееднакви постижения.....	135
Стандарти за постижение.....	137
Постигания в обучението.....	140
Нееднакви възможности за обучение.....	144
Различни съдби за различни хора.....	146
9. Раждания в тийнейджърска възраст:	
възпроизвеждане на недостатъците	151
Защо е важно	152
Родени неравни.....	153
Скоростната лента към зрелостта	158
Ранно съзряване и отсъстващи бащи.....	159
А татковците?	161
10.Насилието: печелене на уважение	163
Ако нямаш гордост, нямаш нищо.....	166
Неравенството е „структурно“ насилие.....	168
Убежище в безсърдечен свят.....	171
Максимуми и минимуми	176
11.Лишаване от свобода и други наказания.....	181
Престъпление или наказание.....	181
Лишаване от свобода и неравенство.....	183
Степени на цивилизованост	186
Ефективен ли е затворът?.....	190
Втвърдяващи се позиции	192
12.Социална мобилност: неравни възможности	195
Каквото бащата, такъв и синът.....	196
Движение нагоре, движение навън	199
Въпрос на вкус и култура.....	201
Реакцията на колоездача.....	204

Част III.

По-добро общество / 207

13.Нефункционални общества	211
Нефункционални общества	211
Всеки печели.....	214
Други обяснения?	222
Етническа принадлежност и неравенство.....	224
Самотни родители	226
Различно историческо наследство	228
Причинност	230

14. Социалното ни наследство.....	239
Да погледнем, преди да скочим	239
Двете страни на монетата.....	240
Приятел или враг.....	241
Икономически експерименти	243
Шимпанзета и бонобо.....	245
Социалният мозък.....	247
Нашето двойствено наследство.....	249
Ранен опит.....	253
Огледални неврони и съпреживяване	256
Окситоцин и доверие.....	257
Взаимно удоволствие и болезнено изключване	258
15. Равенство и устойчивост	261
Устойчивост и качество на живота.....	261
Справедливо намаляване на въглеродните емисии	266
Нова технология сама по себе си не е достатъчна.....	267
Стационарна икономика.....	268
Неравенство и консуматорство.....	270
16. Построяване на бъдещето	281
Трансформация	282
Провалът на политиката	284
Тенденции при неравенството.....	286
Различни пътища към по-голямо равенство	293
Политическа воля	295
Корпоративната власт – слон в хола.....	298
Алтернативи	301
Какво може да бъде направено?.....	304
Свобода и равенство	314
На вълната на технологичния прилив.....	316
Бъдещето на равенството	320
Послепис: изследванията срещат политиката	327
Тръст за равенство.....	359
Приложение.....	361
Източници на данни за индексите на здравословни и социални проблеми	366
Статистика	369
Библиография	371

Въведение

Независимо че хората обикновено са склонни да преувеличават важността на своя труд, ние се надяваме да не прекалим с претенциите си. Тази книга не е просто още един набор от рецепти и готови решения за правилно подреждане на света. Темите, които обсъждаме, са резултат от дълъг, над 50-годишен период на изследвания, първоначално посветени на опити да разберем причините за големите разлики в продължителността на живота и различията в здравословното състояние между хората на различни нива на социалната йерархия в съвременните общества. Основният въпрос в началото беше защо здравето на хората се влошава с всяка следваща стъпка надолу по социалната стълбица, така че бедните боледуват повече, отколкото тези в средата, които пък, на свой ред, боледуват повече от тези, които са по-горе от тях.

Както и други изследователи, които работят над социалните фактори, влияещи върху здравето, квалификацията ни в областта на епидемиологията означава, че методите ни се използват за проследяване на причинителите на болести сред населението. Чрез тях се изследва защо една група хора се разболява от определена болест, а друга – не, или се търси обяснение защо някои болести са по-разпространени. Същите методи могат да се използват и за изследването на корените на други проблеми извън здравословните.

Точно както терминът „основана на доказателства медицина“ се използва за описване на съвременните усилия за гарантиране, че лечението се основава на най-добрите научни доказателства за това кое работи и кое не, така и ние смятахме

да наречем книгата „Основана на доказателства политика“. Изследванията, на които се базира нашият труд, са резултат от работата на множество изследователски групи в различни университети и научни организации. За изследване на наблюдаеми обективни параметри са използвани възпроизводими методи, а преминалите експертна оценка научни доклади са публикувани в академични списания.

Това не означава, че в книгата няма догадки и предположения. Резултатите винаги трябва да бъдат интерпретирани, но обикновено има достатъчно причини за предпочитането на едно обяснение пред друго. Първоначалните теории и очаквания често се подлагат на съмнение от последвалите открития, които ни карат да ги преосмислим. Бихме искали да ви направим съпричастни към нашето пътуване, маркирайки ключовите доказателства и изпусвайки само различните задънени улици и погрешни завои, за да достигнем по-добро разбиране на това как според нас е възможно да подобрим качеството на живота на всички в модерните общества. Доказателствата и аргументите придружават обясненията, така че читателят сам може да прецени самостоятелно истинността на изводите ни.

На интуитивно ниво хората винаги са усещали, че неравенството е социално разлагащо, но сякаш нямаше особени причини да се мисли, че нивата му в развитите страни са достатъчни, за да очакваме някакви измерими признаци. Причините, които първоначално накараха един от нас да търси подобни признаци, сега изглеждат в значителна степен неуместни на фона на поразителната картина, която се разкри. Много от откритията дължим както на разсъждения, така и на късмет.

Причината за това картината, която представяме, да не е разкрита досега вероятно се дължи на факта, че много от данните станаха достъпни едва през последните години. При наличие на международно сравними данни не само за доходите и разпределението им, а също и за различните здравни и социални проблеми би било само въпрос на време някой да излезе с подобни на нашите открития. Наличието на информация ни позволи да анализираме различията на обществата,

да открием как един фактор се отнася към друг и да проверим теориите по-строго научно.

Лесно е да си представим, че откритията са възприемани по-бързо в естествените, отколкото в социалните науки, сякаш физичните теории са по-малко спорни от теориите за социалния свят. Историята на естествените науки обаче е доминирана от болезнени лични спорове, които започват като теоретични разногласия, но често продължават до края на живота на спорещите. Полемиката при естествените науки обикновено е ограничена до експертите: повечето хора нямат ясни възгледи върху конкурентните теории във физиката на елементарните частици, но имат собствени възгледи за това как функционира обществото. Социалните теории са отчасти теории за нас самите: на тях би могло да се гледа като на част от нашето самосъзнание или самоосмисляне, свързано с обществата. На учените в областта на природните науки не се налага да убеждават отделните клетки или атоми да приемат техните теории, но теоретиците по социалните въпроси са изправени лице в лице с изобилие от лични мнения и силни традиционни интереси.

През 1847 г. Игнац Земелвайс установява, че ако докторите измиват ръцете си преди асистиране при раждане, то жертвите на послеродов сепсис намаляват драстично. Преди обаче това откритие да се разпространи, Земелвайс е трябвало да убеди своите колеги медици да променят навиците си. Истинската му битка не е да достигне до откритие, а да го защити. Възгледите му са подигравани и в крайна сметка той е докаран до лудост и самоубийство. Повечето от лекарите не вземат неговото изследване насериозно, докато Луи Пастър и Джоузеф Листър не разработват микробната теория за болестите, която обяснява значението на хигиената.

Живеем в песимистични времена: не само сме разтревожени за възможните последствия от глобалното затопляне, но много общества са все по-обременени от социалните си провали въпреки своя материален успех. Като капак на нашите беди се разрази икономическа рецесия с последвалата я висока безработица. Разбирането, че не можем да продължим както досега, че промяна е необходима, дава основания за опти-

мизъм: може би най-после имаме шанс да изградим по-добър свят. Изключително позитивният прием на първото издание на тази книга потвърждава наличието на широко разпространен апетит за промяна и желание за намиране на позитивни решения на нашите проблеми.

В това издание направихме минимални промени. За тези, които имат склонност към данните, в приложение са дадени подробности за статистическите източници, методите и резултатите, които смятахме, че ще са безинтересни за повечето читатели. Глава 13, отнасяща се главно за причинно-следствените връзки, е реорганизирана и подобрена. Разширихме и обсъждането на въпроса кое в миналото е определяло степента на неравенство в обществото. Поради заключението ни, че промените са били предизвиквани от промени в политическите настроения, смятаме за погрешно обсъждането на политически практики така, сякаш са въпрос на намиране на подходящия технически трик. Тъй като има стотици начини по които неравенството в обществата може да се намали, ако го пожелаят, то ние не изказваме предпочитания към някаква система от политически мерки. Това, от което се нуждаем, е не някакво хитро решение, а общество, което разбира ползите от по-малко неравенство. Ако са верни, теорията и свидетелствата, представени в тази книга, ни показват как да постигнем съществено подобрене на качеството на живота за огромното мнозинство от хората. Ако обаче не се осъществи промяната на начина, по който повечето хора виждат обществата, в които живеят, то теорията ще остане мъртвородена. Общественото мнение ще подкрепи необходимите политически промени само ако нещо подобно на перспективата, която очертаваме в тази книга, проникне в общественото съзнание. Затова основахме организация с идеална цел – Тръст за равенство (представена в края на книгата), чрез който опитваме да разпространяваме сред широката публика доказателствата, изложени в книгата. Нуждаейки се от средства за експертиза, към момента на писането на книгата тръстът е само малко повече от интернет сайт (www.equalitytrust.org.uk), но се надяваме поне да подскажем, че за всички има изход от тунела.